

Internality, Individuality & Initiative

פרשת בלק תשפ"ו

Balaam saw that it was good in God's eyes to bless Israel, so he did not go as every other time toward divinations, but he set his face toward the Wilderness. ² Balaam raised his eyes and saw Israel dwelling according to its tribes, and the spirit of God was upon him. ³ He declaimed his parable and said:

"The words of Balaam son of Beor, the words of the man with the open eye;
⁴ "the words of the one who hears the sayings of God, who sees the vision of Shaddai, while fallen and with uncovered eyes;
⁵ "How goodly are your tents, O Jacob, your dwelling places, O Israel;
⁶ "stretching out like brooks, like gardens by a river, like aloes planted by HASHEM, like cedars by water.

2. *Artscroll-ehmad*
2. *Dwelling according to its tribes.* He saw the exemplary order of the Israelite camp. The tribes maintained their separate identities, and the tents were arranged so that their entrances did not face one another, which prevented intrusions on the privacy of other families (Rashi). That tribes and large, extended family groups stayed together showed that the people felt responsible for one another, but at the same time they zealously protected the personal dignity and rights of individual families.

3 *Artscroll-Rashi*

5. *מה טובו אהליך* — **HOW GOOD ARE YOUR TENTS, YAAKOV.**
What good did Bilam see in their tents? Rashi explains:
על שראה פתחיהם שאינן מכוונים זה מול זה — Bilam said these words because he saw that the entrances of [their tents] were not facing one another, in order to maintain modesty and holiness²⁶¹ (Bava Basra 60a).

4 *ILLUMINATING OUR DAY* *R' Zicker*

There is a beautiful allusion in the Torah itself of the turnabout power of the *Batei Kenesses*. There is a *minhag* to say the *pasuk* מה־טבו אהליך יעקב משכנתיך ישראל — *how goodly are your tents, O Yaakov, your dwelling places, O Israel* (Bemidbar 24:5) upon entering shul. The Sforno explains that "tents" and "dwelling places" are referring to the *Batei Kenesses* and *Batei Midrash*.

However, not everyone agrees that *Mah Tov* should be said upon entering shul. The opinion of the Kol Bo brought down by the Darchei Moshe in *Orach Chayim* was to say *Mah Tov*, but the Maharshal argued that we should not begin our daily *tefillah* with this *pasuk* because it was uttered by the evil prophet Bilaam. Many siddurs omit it, in keeping with the ruling of the Maharshal.

But why do some people recite a *pasuk* quoted from the evil Bilaam when entering shul? The story of Bilaam and its miraculous outcome actually parallels the story of Shushan in an amazing way. The miracle of Purim and the turnabout that came about through the *Beis Kenesses* is rooted in this *pasuk* of *Mah Tov* that Bilaam said!

5 *מקדש הלוי* *ד' ני"ג*

את תפילת שחרית, אנו פותחים מדי יום בפסוק זה: "מה טובו אהליך יעקב משכנתיך ישראל". ולכאורה יש להתפלא, מדוע בחרו מסדרי סדר התפילה להביא דווקא פסוק זה - אשר נאמר על ידי גוי שפל, שונא ישראל, ולא הביאו פסוקים אחרים אשר נאמרו על ידי משה רבינו או על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, ומהם יגולה שבחם של ישראל?

תשובה לדבר - נוכל למצוא מתוך התבוננות בדברי המדרש (דברים רבא, ד"א): "א"ר אחא ב"ר חנינא: ראויות היו התוכחות לומר מפי בלעם, והברכות מפי משה. אלא אילו הוכיחם בלעם - היו ישראל אומרים: 'שונא מוכיחנו!', ואילו ברכם משה - היו אומות העולם אומרים: 'אוהבן ברכנו!', אמר הקב"ה: 'ויכחן משה שאוהבן - יברכנו בלעם ששונאן, כדי שיתבררו הברכות והתוכחות ביד ישראל!'"

הרי לנו, כי ברכתם של ישראל - מתבררת יותר דווקא מתוך דבריו של בלעם, שעי, השונא הגדול אשר רצה לקללם! דווקא בכך ששונא ישראל כבלעם נאלץ לברכם ולהודות במעלתם - יש משום שבח גדול לעם ישראל, ואת השבח הזה - מן מבקשים להזכיר בראשיתו של כל יום...

תפארת שמשון • ביאורים

6-b.

כמו כן, כשרואים אנשים המדברים ביניהם דברי מריבות וענקות, והרי זה אינו נעים לאותו אחד שמחמת כעסו חושף את מידותיו הכעסניות, ומדרכי הצניעות שלא להתבונן במצבים אלו, ולא כאותם חסרי לב המתקהלים לראות במחזה, אלא יש להתרחק מהמקום כמה שיותר מהר ולא להסתכל ולהציץ ולפגוע בפרטיות של חברו, עוד יש לפרש, שלא לחמוד ולהתאוות את מה שהשיגה יד חברו, שזו רעה חולה מצויה בקרב בני אדם, וביותר פשה הנגע הזה בדורנו, שכל מה שרואה בבית רעהו או שכנו כבר נזקק אף הוא לדבר זה אף אם לא תשיג ידו לכך. וביחוד צריך לחונק את בני הבית, שלא לקנא במה שיש לאחרים ולרצות שגם להם יהיה כך - "הרי לכולם יש את זה ואת זה", אלא המידה הטובה היהודית היא שלא יציץ לתוך בית חברו.

ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חברו, ע"כ בלבו שלא לקללם (רש"י)

דבר זה הוא מיופיים של ישראל ומיסודות קדושתם, וכמה וכמה הלכות גדולות מעשה יש ללמוד מזה.

הראשון כפשוטו, צניעות - שלא להציץ לתוך בית חברו. האדם הוא סקרן בטבעו, ואליהו העיניים תרות אחר כל דבר חדש, וקורה הרבה שעוברים בחדר מדרגות וישנה לת פתוחה, או ברחוב, וחלון הקומה הנמוכה פתוח, וצריך להרגיל את העיניים עד יהיה אצלם כטבע שני, שלא להציץ כלל לתוך בתי אחרים, אלא כשיש דלת או חלון פתוח, להסתכל אל הקרקע או לצד השני עד שעוברים.

People are naturally curious and are interested in knowing about the comings and goings of their neighbors. That is exactly why our forefathers, during their forty years in the desert, encamped in such a manner that would ensure the greatest amount of privacy. We have an obligation to respect the right to privacy of others. When passing someone's window, we must resist the temptation to look in. (See Choshen Mishpot 159 for the laws concerning a neighbor's rights to privacy.)

Because of our obligation to respect the privacy of others, Rabainu Gershom placed a *chairem* (a ban with the penalty of excommunication) on reading someone else's mail without permission (*B'air Hagolah, Yorah Dai'ah* 334:123). Even parents should not read the mail of their children without permission (see *Rav Chayim Palaji*, p. 18).

10 158 OLAM IIAMIDDOS
R' Kestenbaum

A person who resists the urge to compare himself to others and manages to eliminate envy from his heart will be indescribably happy, and will derive great satisfaction and joy from everything he has. In this way, he will merit enormous wealth, as our Sages teach (*Avos* 4:1): *איזהו עשיר השמח בחלקו*; *Who is a rich man? He who is happy with his share.*

What is the feeling of jealousy? It is the distress and resentment a person feels over the fact that he has less than someone else, whether in material matters or spiritual matters. Let us first focus on material matters.

When a person is jealous of someone else's wealth, he should consider the following: What is his goal in life? If he dreams of being wealthy and is dissatisfied with the share Hashem granted him, it is understandable that he would experience distress, but why should his distress be compounded by the fact that his friend is wealthy? Would he be happier if his friend would lose his money and become poor like him? Alternatively, if he is satisfied with the share Hashem has given him, why should it bother him that his friend is wealthier than he is? Does he want life to be good only for himself and not for his friend? That is quite a lowly approach to life.

Any time a person feels jealous — in any area — he should ask himself: logically, what difference does it make that my friend has more than I do? If I am not happy with what I have, that is unfortunate, but why should I feel worse because my friend has more?

And if I am essentially happy with what I have, then why should I be upset that my friend has more? This is the fundamental error of the jealous person: he compares himself to his friend, when in truth they are not in any sort of rivalry. Someone who internalizes the idea that life is not a competition will be in an excellent position to avoid the trap of jealousy.

11-a-

Many people actually invite feelings of jealousy by inquiring about their friends' lives and trying to figure out how much money their friends have. But what benefit do they have from being aware of everyone else's net worth? All that this information can accomplish is to cause them to be jealous!

When someone envies another person's material possessions, it is usually because he is focusing on one narrow area in which his friend is gifted, without knowing the full picture of his life. This can be compared to someone who envies his friend's beautiful eyes,

עוד הלכה יסודית מאוד בהלכות צניעות, שלא לחפש לדעת סודות חבריו, היינו כמו שאסור לגלות סוד חבריו לאחרים, זה לשון רבינו יונה (שערי תשובה שער ג סי' רכה) ז"ל: "חייב האדם להסתיר הסוד אשר יגלה אליו חברו אע"פ שאין בגילוי הסוד ההוא ענין רכילות, כי יש בגילוי הסוד נזק לבעליו וסיבה להפר מחשבותיו, והמגלה סוד יצא מדרך הצניעות והוא מעביר על דעת בעל הסוד" - כך גם אסור לחפש לדעת סוד חבריו. ובאמת דבר זה מאוד מצוי אצל בני אדם, שמחפשים ומשתדלים בכל אופן שבידם לברר מה קורה אצל פלוני.

אבל בני ישראל קדושים, אינם מציצים ומסתכלים לתוך אהל חבריהם, ועל ידי כך תחול ברכה מרובה בכל מעשה ידם.

משה פרשת בלק אהל 9

שוכן לשבטיו" - הוא כנגד הקנאה התאוה והכבוד המוציאים מהעולם

ישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שכן לשבטיו ותדוי עליו רוח אלקים" (ד-ב)

[א פירש"י ז"ל, ראה שאין פתחים מכוונים זה כנגד זה, עכ"ל.]

כתב בספר פנים יפות וז"ל, קללת אדם הראשון היה על ידי הקנאה התאוה וכבוד כמ"ש (אבות ד-כא) "הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם". מה לא מיוגו פתחיהן זה כנגד זה הוא להסיר מהם הקנאה איש מרעהו ושלא יתאוה של רעהו ושלא יתגאה איש על רעהו, עכ"ל⁸⁷

והרחיב בענין זה בספר חידושי רבינו יוסף נחמיה (עה"ת), וז"ל, ידוע כי אם ישראל ידורו יחד באחדות ובאהבה ואין קנאה ביניהם שכינה שרויה אצלם, וע"ז נאמר ירא את ישראל שוכן לשבטיו באהבה ובאחדות, ואין קנאה ביניהם, ועל ידי כך יתחי עליו - כלומר על ישראל - רוח אלקים, ולכן לא יכול להם בלעם כי כל יחו אינו אלא על ידי השפעת רוחות הטומאה והמה רק במקום הפרוד ומחלוקת יקנו, אשר המליץ האלשיך ז"ל על זה מאמר הקרא באיוב (א-ו) "מאין באת משוט בארץ".

שוט המחלוקת בארץ משם יבא השטן. אולם כאן ישראל שוכן לשבטיו באהבה ורוח לוקים עליו מרחפת אין שטן ואין פגע רע. וזה ביאור קרא (משלי י-יב) "שנאה תעורר דינים ועל כל פשעים חסכה אהבה", הכוונה אם ישראל שונאים זה לזה יתגברו הדינים ל", וזהו שנאה ששונאים ישראל זה את זה תעורר עליהם מדנים, אך על כל פשעם חסכה אהבה" שאהבו זה לזה. וע"כ לא יכול בלעם לעורר דינים עליהם ולהכניסם הם עין רעה כי כל כוחו רק במקום שנאה ומחלוקת, ועל כן נשא משלו לברכם אמר "אם הגבר שחם העין" - ראשי תיבתן שנאה תעורר מדנים, כי כח עינו הרעה גבר רק במקום שנאה, עכ"ל.

11-b-

even though his friend's face is not as handsome as his own. He wants eyes like his friend, while retaining his own face! When we are jealous of someone else's blessings, we need to be aware that every person is given a comprehensive package. We can't expect to have his "eyes" while retaining our "face"!

Even if we see that our friend seems to have it all, that is usually because we are not aware of all of his challenges. The Kotzker Rebbe used to say that if every person would place his *peckel* — his bundle of problems — on the table, each one would choose his over the rest.

Furthermore, when we feel jealous of others, we should ask ourselves: Are we prepared to change places with the person we are jealous of and live *his* life? Do we want to switch personalities as well? We all possess and offer the world our own unique gifts, and we should never be willing to give those up!

The very feeling of jealousy implies a complaint against Hashem, for the person is essentially protesting Hashem's conduct in having granted a particular gift to someone else and not to him. To avoid falling into the trap of envy, we have to reinforce our belief that whatever Hashem does is for the good (*Berachos* 60b). We also

have to remind ourselves that every person has a unique role in this world, and therefore every person's life circumstances are different. Each person was put into this world to serve Hashem with what he has, and with what he does not have. We have to recognize that everything we have, both blessings and challenges, constitute our God-given lot, and what our friends have is their lot. With this attitude, there is no room for jealousy.

15 Hal Perspectives- R' Ephraim Goldberg

Modesty is a core Torah value, and is intrinsic to the character of a Torah Jew. When the prophet Micha rhetorically challenges us, "Mah Hashem doreish mimecha?" "What does Hashem seek from you?" Micha responds, "...vehatzneia leches im Elokecha, ...walk modestly and humbly with your God."

The popularity of social media, and to some extent text messaging and email, are all tapping into the less than attractive human inclination to disseminate personal information. While it is wonderful to use technology to connect with family and friends, that is not at all the same as sharing details of our lives and thoughts with a wide web of friends, including those who are "friends" in cyber-speak only. Not every picture needs to be posted. Not every financial success needs to be flaunted. Not every intimate experience or observation needs to be shared, online or offline. Certainly, we can (and perhaps even should) employ the tools of social media to connect in meaningful ways with those around us. However, we must be judicious in determining what we share and why we share it. If we are sharing in an effort to be self promoting, we are violating the fundamental principle of walking modestly before God.

16a

Moreover, when we boast or ostentatiously divulge indulgences, when

13 ב' ונראה לומר עוד אודות ראיית בלעם במעלת כלל-ישראל, שזהו הסוד בקדושת ישראל שאפילו אותו רשע עמד על סוד מעלה נעלה זו, ואמר "מה טובו אהליך יעקב" סמל הצניעות בישראל הוא האהל, כי צניעות היא היפך מפרהסיה, הכל נעשה בחשאי בהסתור, ובכך מצטיינים ישראל שהם מעוגנים במה שהאהל מסמל - צניעות, לפי ככל מעשיהם נעשים בהצנע לכת.

וז"א, שזה שהקפידו שלא יציץ אחד לתוך אהל חבירו היה גם משום הנהגת צניעות, שלא יסתכלו אחרים לאהלם. שצניעות הוא להיות הצנע לכת שלא להראות אחרים את ענייניו. ולזה מכונן ה'פנים יפות', מה שלא כיונו פתחיהן זה כנגד זה הוא שום ב' טעמים:

א. "להסיר מהם הקנאה איש מרעהו שלא יתאוה בשל רעהו", ולכן דקדקו שלא היו פתחיהן מכוונין זה כנגד זה, ובוזה הוסר החשש של קנאת חבירו. ומקיים הקרא לא תחמד בית רעך לא תחמד אשת רעך ועבדו ואמתו ושורו וחמרו וכל אשר לרעך" (שמות כג-ב), זה שמירת עצמו מלהיות מקנא את חבירו.

ב. "שלא יתגאה איש על רעהו". שזה ענין של צניעות, כמה שאחד אינו יודע יודות מה שבתוך אהלו של חבירו, של אהל הזולת, ולכן אין מקום לגאווה, מאחר שהשני אינו יודע כלום אודות מעלת אהלו. וזה מהנהגת בני ישראל להצניע את רכושם די שלא יגרום קנאה וכו', "והצנע לכת עם אלקיך" (מיכה ו-ח).

ותראה כי הצניעות איננה דווקא במובן המקובל של זהירות והרחקה מן הכיעור, לא שהצניעות באה גם לידי ביטוי בטוהר המדות שהאדם צנוע בדרכיו, שכן מצינו גמ' (מגילה יג ע"ב) "בשכר צניעות שהיתה בה ברחל זכתה ויצא ממנה שאול, ובשכר צניעות שהיה בו בשאול, זכה ויצאה ממנו אסתר", ומה הייתה צניעותה של רחל, ומטרה נפשה למען לאה אחותה שלא תבוא לידי בושה, ומה צניעות הייתה בשאול, דכתיב (שמואל א, טו) "ואת דבר המלוכה לא הגיד לו".

כלומר תוכן הצניעות היתה בגדר של הצנע לכת והתרחקות מן הגילוי, שנמנע מלפרסם דבר שיש בו חשש רחוק של התנשאות, ובשכר זה זכה שאול שיצאה ממנו אסתר, שאף היא הייתה באותה בחינה של צניעות ש"לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה" (אסתר ב-י). הרי לפנינו כי המושג של צניעות כולל גם אותו גדר של צניעות אשר מקורו בשלימות המדות להיות האדם צנוע בדרכיו.

צניעות מופלאה זו, שישאר קדושים חדורים בה, היא מורשת האבות, ותכונת האמהות, שכן אנו מוצאים אצל שרה אמנו (בראשית יח-ט) "הנה באהל", ופירש"י, "צנועה היא". וכן אצל רבקה אמנו כאשר היא פוגשת את יצחק אבינו ממהרת היא מיד להצטנע - "ותקח הצעיף ותתכס" (שם כד-סה). וכאמור אצל רחל שבשכר צניעותה זכתה ויצא ממנה שאול.

על מעלה קדושה זו יצאה עינו של אותו רשע כנגד ישראל, שלא יכול שאת גודל קדושתם ומעלתם של ישראל הטבעות באותה מדה של צניעות וחדורה בהם ממורשת האבות ותכונת האמהות, וזה שאמר "כי מראש צרים אראנו" - שבקש לתת ציץ הרע במעלת צניעותן של ישראל ולפגוע בשרשן אלו האבות והאמהות שמכחם יצא ישראל במעלה קדושה זו⁸⁸.

16-b.

we brag or even just publicly celebrate our successes, we are inviting others to look at us jealously, perhaps wondering whether we truly deserve the good fortune they may be lacking. Rav Eliyahu Dessler (Michtav Mei'elياهو, Vol. 5, pp. 4-5) explains that when questions are raised in one's mind regarding someone else's entitlement to good fortune, such speculation serves as a prayer of some nature. This prayer, whether or not so intended, elicits God to also revisit the other person's good fortune.

17 We have all repeatedly heard of the need to avoid an ayin hara, and may have wondered whether this concern is real or merely an old wives' tale. The Maharal explains that ayin hara means that God hears the pain of the one who is lacking and is now suffering the added anguish of having another's good fortune cast in his or her face. Upon hearing this cry of pain, even when silent, God responds by re-examining the good fortune that had been bestowed, and reconsiders whether it was actually deserved. Certainly an ayin hara should be avoided at great cost; after all, who would wish to invite a re-examination of their virtues and entitlements?

כאמור, מתוך "וירא את ישראל שוכן לשבטיו ותהי עליו רוח א-להים" - "עלה בלבו שלא לקללם" (רש"י כד, ב). הגמרא שואלת: "מה ראה?" ומסבירה: "ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה, אמר ראויין הללו שתשרה עליהם שכינה" (בבא בתרא ס, ע"א). מה כל כך מיוחד בעובדה שהפתחים אינם מכוונים עד כדי כך שהביאה לברכת השראת השכינה? ייתכן, שמכוח שאלה זו פירשו התוספות שם, ד"מסיפיה דקרא דריש דכתיב 'ותהי עליו רוח א-להים', ומכוח רוח א-להים ששרתה על בלעם הבין שגם העם הזה ראוי להשראת שכינה, המאור ושמש מסביר "ותהי עליו רוח א-להים", פירש בזה הקדוש עליו - על ישראל שרתה שכינה שלא יוכל לקללם. וממילא מובן, שבלעם מושפע מהשראת השכינה והוא נמשך אחר ברכת ה' ומברך את ישראל.

העצה להתגבר על המשטין

אימתי נדם פי בלעם, המקטרג והמשטין? אימתי נסתמו עיניו הרעות של הרשע, המקלל?

"וירא את ישראל שוכן לשבטיו - ותהי עליו רוח אלוקים". ומסביר רש"י: "ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין. ראה שאין פתחיהם מכוונים זה כנגד זה שלא יציץ לתוך אוהל חבריו. ותהי עליו רוח אלוקים - עלה בלבו שלא יקללם". הליכותיהם הנאות והצנועות של ישראל, הן החומות המבוצרות והיעילות ביותר להדוף כל מקטרג ומסית. מסילותיהם הישרות של שבטי ישראל, סותמות עין רעה. הנמנע מהזיק ראה, מלהציץ לתוך אוהל חבריו, מונע מעצמו ומביתו ומקהל עדת ישורון, קללה ולשונות רעים. מידה כנגד מידה. אל תציץ ותקטרג בחברך, או אז גם לא יציצו ולא יקטרגו עליך.

לאור האמור יובן, למה חכמים קבעו בראש הסידור את הפסוק "מה טובו אהליך יעקב", אף כי בלעם אמרו? כי מכאן למדנו את סוד עוצמתנו מול אויבים, ואת חכמת הזכות להשראת השכינה בתוכנו: להקים את בתינו כאשר "אין פתחי אוהליהם מכוונים זה לזה, ומידת צניעות היא, לא יראה אדם מה שנעשה בבית חבריו, אמר: ראויים הללו שתשרה עליהם שכינה". ע"כ קודם לתפילה שהיא ההתדבקות בשכינה עלינו לידע היאך מגיעים לכך: "מה טובו אהליך יעקב".

18 The Talmud (Bava Metzia 42) cautions us, "Ein haberacha metzuya ela bedavar *hasamuy min haayin, Blessing is not found except in something that is hidden from the eye." Showing off about a vacation,

the brilliance and beauty of our children or grandchildren, our frequent hobnobbing with the rich and famous or our latest luxury purchase invites others to cast jealous glances (and thus prosecuting eyes) upon us.

19 A wise person once offered sage advice regarding sharing information or thoughts through technology. Before pressing send, enter or post, always ask yourself, "Am I sharing this to be a promoter or connector? Will this be productive and valuable, or is this self serving and grandstanding? Will this result in my being closer to others or will it create distance, jealousy and gossip? If I had to print this picture to show it, or if I had to say this out loud to someone in person and in public, would I still share it?" When in doubt, keep it samuy min haayin - hidden from view.

22-25 יכהן בלק פאר

הא דאיתא (ב"ב ס). שראה שאין פתחיהם מכוונים, נראה דזה דיש לכל אחד מישראל פתח מיוחד ואור מיוחד וכל אחד יכול לפתוח ולהאיר מה שאין בחבירו, וזה מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל (כד, ה), בכל הדרגות.

23 בשבילי נברא העולם

איתא בחז"ל (סנהדרין לז.) לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא. ולהגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולן דומין זה לזה ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם.

ומשום שאדם נברא יחידי ממילא עבודתו צריכה להיות באופן יחידיות ג"כ, כמו שאיתא בתורת כהנים פ' שמיני אמר להם משה לישראל כשם שהוא יחיד בעולם כך אתם עבודתכם מיוחדת לפניו שנאמר ומלתם את ערלת לבבכם.

וכן ביאר העלי שור (ח"ב דף עא) כל אדם הוא בריאה חד - פעמית, וידע זאת כל אדם: אני עם כוחותי ותכונותי פרצוף פני וסגולות נפש, יחיד בעולם. בין כל החיים עכשיו אין אף אחד כמוני, בדורות שעברו לא היה כמוני ועד סוף כל הדורות לא יהיה כמוני! ואם כך בודאי הקב"ה שלחני לעולם בשליחות מיוחדת ששום אחד אינו יכול למלאותה רק אני בחזר פעמיותי ע"כ.

בכל דרכיך דעהו

הנה תיבת שביל ג"כ פירושו דרך. אם כן "בשבילי" נברא העולם מתפרשת ג"כ בהדרג שלי. שכל אחד ואחד יש לו דרך מיוחד משלו. וכן איתא בילקוט שמעוני (איוב רמז תקנ"ו) על הפסוק ויאחז צדיק דרכו (שופטים יז ט) שכל הצדיקים תפסו אומנתם. וחז"ל פרטו יעקב במדת אמת, יוסף במדת החסידות, משה בענוה, ואהרן בשלום.

ונראה לומר שגם שלמה המלך כיוון לענין זה באמרו (משלי ג ו) בכל דרכיך דעהו. כלומר גישת יהודי לעבודתו יתברך היא דוקא לפי הדרך והשורש המיוחד לו. ואם יהודי אינו עובד ה' בדרכו הפרטית הנה ימצא ערום מקיום שלימות תפקידו בעולם הזה וכמו שאיתא במדרש (אכ"ר א ל) אמר רב הונא הכל מבקשין תפקידם, אמר רב אבדימי דמן חיפה אפילו דרכים מבקשים תפקידם, הדא הוא דכתיב דרכי ציון אבילות מבלי באי מועד ע"כ.

ואם הוא אמת בנוגע לדרכי ציון העשויים מדומם שהם רק הכשר מצוה, ק"ו הענין אמת בנוגע לדרכו המיוחד של יהודי בעבודת השי"ת. שכתב בספר לקט אמרים ח"ב וזהו עיקר שעשועיו יתברך שיש לו צדיקים וכשרים הרבה בעולם שכל אחד ואחד עושה לו נחת רוח ותענוג ושעשוע מיוחד מה שאין בחבירו. שזה בחינת ישראל אשר בך אתפאר, שהם כלולים מגוונין סגיאין. צ"י איך הקב"ה עושה שני דברים שונים, רק כל אחד יש לו דרך ונתיב כפי שרשו ברצון העליון ע"כ. וכן כתב האמרי אמת (אמור תרעז) במצות ספירת העומר "וספרתם לכם", ודרשו חז"ל (מנחות סה:) שתהא ספירה לכל אחד ואחד, היינו שיש לכל אחד יגיעה מיוחדת ודרך מיוחדת נפש עמל עמלה לו ע"כ.

לאור דברינו נבין פירוש חדש בדברי חז"ל על הפסוק בכל דרכיך דעהו. שהנה אמרו (ברכות סג) איזה פרשה קטנה שכל גופי תורה תלויין בה זה בכל דרכיך דעהו. שהביאור הפשוט הוא כמו שנמצא בשו"ע אורח"ח (סי רלא) שבכל דברי רשות צריך אדם ג"כ לכוון לשם שמים. לפי פירוש זה עיקר הדרש על תיבת דעהו. אבל לפי הנ"ל נוסף כוונה אחרת בדבר והיא שחייב יהודי לעבוד את ה' בגופי תורה כגון בקיום המצוות, תפלה, גמ"ח, ובתיקון המדות דוקא מתוך "דרכיך" דהיינו הדרך המיוחדת שלך ועל זה אמר דוד המלך (תהלים לו כג) מה מצעדי גבר כוננו ודרכו יחפוץ. דיש לפרש תיבות דרכו יחפוץ על ב' אופנים שקאי על השי"ת וגם על היהודי. כלומר שה' בחר דרך מיוחדת לכל יהודי ולכן דרכו דהיינו הדרך והשליחות שבתר ה' לך תחפוץ כי גם ה' חפץ בה דאל"כ לא היה נותנה לך.

ורעיון זה גם נמצא במה שדרשו חז"ל (ברכות נד) על תיבת מאדך שבק"ש בכל מדה ומדה שמודד לך הוי מודה לו. לאור דברינו הביאור הוא שה' השריש בקרב כל אדם ההון שלו דהיינו המדות המיוחדות רק לו והרקע של נסיותותיו שבו ה' מתיחס אליו במדות שונות. וכל אלו הם בגדר של מאד דהיינו שיוכל להצטיין בהם עד אין שיעור והם הכלים והגוונים שמקיים את שליחותו להשיג מדריגת "טוב מאד" שלפי המדרש קאי על אדם השלם אותיות מאד (בראשית א לא). לכן אל יתלונן על מצבו ותכונת מדותיו, רק יהיה מודה לה' על שנתן לו חלקו המיוחד לגלות כבוד שמים בעולם.

ובספר ייטב לב ואתחנן פירש ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך וברש"י שלא יהא לבך חלוק על המקום. והכוונה היא שלא יהא חלוק מאתו ית"ש בשביל המקום, שאינו מרוצה בהמקום שהעמידו הקב"ה בעולמו, שהוא מתאוה לעמוד במקום אחר ובאופן אחר. אלא אהוב את ה' יודע כי ה' ממציא לו מקומו הנכון ומוטל עליו לעבוד את ה' בכל יום ויום לפי מצבו שהוטל עליו היום ע"כ.

קל"ג: מה הוא רחום אף אתה רחום וכו', כל זה במסגרת המידות השונות. אבל יש גם במצות דימוי צורה ליוצרה חיוב להדמות להשי"ת בענין מקורו

- מה הוא יחיד בעולם אף אתה יחיד בעולם (ע' בראשית ג כב רש"י). וכן מצינו ביעקב אבינו בשעה שחזר אחר הפכים קטנים שהפסוק כתב עליו (בראשית לב נד) ויותר יעקב לבדו עד שדמוהו חז"ל (במדרש רבה) למה שנאמר אצל השי"ת ונשגב ה' לבדו (ישעיה ב יז).

והדרך היחיד שיצליח אדם להדמות לבוראו במדה השרשית הזאת הוא רק ע"י שירגיש שבשבילו נברא העולם ושהמאד אשר בקרבו הנא היחידות שרק הוא לבדו יכול לגלות. שכמו שהשי"ת שהוא יחיד מורה שכל העולם כולו תלוי ברצונו בכל רגע ורגע, כך יהודי צריך להרגיש שכך העולם תלוי בעבודת המאד שלו בכל רגע ורגע. שרק ע"י המאד אשר בקרבו יוכל להשיג מעלת אדם שהוא מלשון אדמה לעליון (ישע"י יד יד), שבה מקיים מצות דימוי צורה ליוצרה.

38 R' Wolbe on Pirkei Aves

Accordingly, each of Rabban Yochanan ben Zakkai's talmidim chose the middah that he felt is the pathway toward refining one's character and in turn brings one to the performance of all the mitzvos. Interestingly enough, each talmid came up with a different middah than the middos chosen by his colleagues. This was not by chance. Every person has a unique compilation of middos that makes up his distinctive character. Thus, each person also has an individual path that he must follow in order to achieve character refinement.

Rav Yerucham Levovitz maintains that every person is born with a single positive middah that is essentially perfect. When Rav Wolbe would quote this idea from his rebbi, he would explain that since every neshamah has a chelek Eloka mimaal (so to speak, a part of Hashem), that Godly part is intrinsically flawless. Additionally, every person has a specific negative middah with which his character is greatly flawed. Each person is meant to use his unique perfect positive middah in order to refine the rest of his middos in general and his specific negative middah in particular.

The million-dollar question that many people ask at this time of year is, "What should I be doing during Elul?" Rav Wolbe writes (AleI Shur Vol. I, p. 146) that one who succeeds in discovering his unique positive middah and unique negative middah has achieved something monumental: He now knows what Hashem wants from him. Investing time in understanding what Hashem wants from you is one of the best things you could be doing during Elul.

A practical suggestion to help implement this idea:

Rav Wolbe suggested that a person carry a small notebook with him and jot down the distinct middos that arise on a daily basis. After some time, he will discover that some middos arise more than others. Those are most probably the middos that are most definitive of his individual character. (Another way might be to ask a spouse or roommate.) Once you have determined your middah you have your work cut out for you. If you don't know how to go about rectifying it, ask someone for help, as the Ta'anna instructs us (Avos 1:6) עשה לך רב וקנה לך חבר.

□ פתחי לי - OPEN UP FOR ME.

What does God mean when He tells Israel to "open up" for Him?⁽¹⁴⁵⁾

אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני, רבי יסא אמר - The Holy One, blessed is He, is saying to the people of Israel, "Open up for Me an 'opening' of repentance, like the size of the point of a needle, and I, in return, will open for you openings that are so wide that wagons and carriages can enter into them!"⁽¹⁴⁶⁾

33

Ⓐ The Prick of a Needle Where does one make this needle-size opening?

In the heart, answers R' Eliyahu E. Dessler (Michtav MeEliyahu Vol. 3, p. 92). Any contemplation of repentance, any good deed, any moment of triumph over one's evil inclination forms an opening in the iron partition that separates one's heart from his Father in heaven. And then a wave of Divine assistance will come down through that hole, sweeping a person out of his lowly, materialistic state, and raising him up to a far higher spiritual level.

There is, however, one condition. The opening one forms must truly be like that bored by a needle: a penetrating hole that passes entirely through the pierced material. In other words, the breakthrough must be durable, reflecting a resolve that is hardy and sincere. If it is not, if one's resolve is marked by hesitancy and indecision, then, as R' Elazar Shach (Machsheves Mussar, p. 131) points out, it is more like the "hole" formed by a finger in a pool of water, which

closes up on its own as soon as the finger is removed.

Once a person fulfills this condition, continues R' Dessler, he is eligible for the grand dividends spoken of in the Midrash. And marvelous they are, compared to the "principal" invested: a gateway spacious enough for wagons and chariots, formed from a hole as minute as a needle's point — an exponential increase not only in size but in quality as well.

The Talmud derives this idea from a verse in Leviticus (11:44): You are to sanctify yourselves and you shall become holy. What seems like a redundancy actually teaches us that when a person sanctifies himself even a little, from below in this world, he will be sanctified to a much greater degree from Above, here and in the World to Come (Yoma 39a).

How wonderful is God's kindness! Not only does He infuse us with a generous dose of spiritual energy in response to each puny step we take in His direction, but He even gives us credit for all the progress that we subsequently make, as if we had accomplished it all on our own.

35

אם באנו לאמוד את עוצמת הסיוע שאדם מקבל מידי שמים כאשר הוא בוחר ללכת בדרך הטוב והישר, ידוע נדע שהיחס בין תחילת הצעדים שעושה האדם לבין ההמשך שהוא נעזר בו מלמעלה, הריהו כיחס שבין נקב שבמחט לבין פתחו של אולם ויותר מכך. יחס של אחד למליון עדיין אינו מביע את ערך העזר שאדם מסוגל לזכות בו, אם רק יפתח פתח אחד של תשובה ובחירה בטוב.

בדרך מליצה היה קורא על ענין זה הרבי ר' ברוך ממזיבוב זיע"א את האמור אצל בלעם (במדבר כד, ב): "וירא את ישראל שוכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלוקים". רש"י פירש פסוק זה במובן: "ראה שאין פתחיהם מכוונים זה

כנגד זה... עלה בליבו שלא יקללם". אמר הרבי ר' ברוך כי רמו יש בכך לפתח העצום שנפתח מן השמים כלפי מי שפותח פתח דק של תשובה ומעשים טובים, אותו ארור שביקש בכל מחיר להרע לישראל ונסתייע מן השמים בדרכו הנלווה, כאשר הבחין בעוצמת הסיוע שלו וזכים בני עם הקודש השואפים אל הקב"ה בכל לבבם, נבוכו כל עשתונותיו. כשראה שאין פתחיהם מכוונים, ומול פתח דק כחודה של מחט נפתח לאדם פתח כפתחו של אולם, נסוג מכוונתו לקללם. גילוי נפלא זה הכריע את כל מזימותיו השטניות.

ממעלתו שהגיע אליה. ועתה כאשר נאמר לו (כג, כג) 'כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל' להרע או להטיב להם, הניח הנחשים ולא הלך כפעם בפעם לקראתם, אבל שם אל המדבר פניו אשר ישראל שם. שיראה אותם ויכין להם נפשו שיחול עליו הדבור מאת ה' כאשר עשה עמו פעמיים, וכן היה לו. על כן אמר יתהי עליו רוח אלוקים - כי עתה היתה עליו יד ה' כאשר היא לנביאים.

נמצא אם כן, שהטעם שבפעם זו שרתה על בלעם רוח נבואה, הוא מפני שבלעם הסכים בליבו שלא לקלל את ישראל, והכין את עצמו לעשות את רצון ה'. לפי זה נראה לבאר, שגם רש"י שכתב: "עלה בליבו שלא יקללם", לא בא להוציא את הפסוק מפשוטו ולומר שלא שרתה על בלעם רוח נבואה, אלא כוונתו לבאר מהו הטעם ששרתה על בלעם רוח אלוקים דוקא כעת, ועל כן כתב ש"עלה בליבו שלא יקללם", היינו שמשום שהסכים וגמר בליבו לעשות כרצון ה' שרתה עליו רוח נבואה.⁵

לעשות רצונך בלבב שלם

למדנו מפרשה זו יסוד חשוב, שהבדל גדול יש בין העושה את רצון ה' בעל כרחו ובין מי שעושה כן מרצונו. העושה את רצון ה' בעל כרחו, עושה זאת מתוך צער, וכעין מה שכתב רש"י על בלעם (שם כג, טו): 'נתן לו הקב"ה רסן וחכה בפיו, כאדם הפוקס בהמה כחכה להוליכה אל אשר ירצה', וממילא אין הדבר מרוםם אותו להתעלות רוחנית גדולה. אולם העושה את רצון ה' מתוך רצון ושמחה, יש לו הנאה במעשיו, והרי הוא מתרומם בכך ומגיע למעלות נשגבות.

זאת באה ללמדנו אמירת "מה טבו אהליך יעקב" בשעת כניסתנו לבית הכנסת - שזכור את הנבואה לה זכה בלעם כאשר הסיר את התנגדותו לעשיית רצון ה', ונדע את התועלת הרבה שבביטול רצונו העצמי מפני רצון ה'. ראשיתה של עבודה זו היא הסרת כל הרצונות האחרים, ויחוד כל רצוננו לעשות את רצון ה', ואז נזכה ויתקיים בנו הכתוב (תהלים טו, יד): "ואני תפלתי לך ה' - עת רצון".

34

מראש צורים ר' ר"ח פרשת בלק

אין פתחיהם מכוונים

בנידון זה ניצבת לעומתנו האימרה המפורסמת של המדרש, הנסובה על יסוד דברי הפסוק (שיר השירים ה, ב): "קול דודי דופק, פתחי לי". על כך נאמר במדרש (שיר השירים רבה): רבי יסא אמר: אמר הקב"ה לישראל, בני פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שהיו עגלות וקרניות נכנסות בו.

ה"אמרי אמת" היה מוסיף בענין זה עוד טעם לשבח. לא במקרה נקטו חכמים את הדרוגאמ "פתחו של אולם", אלא לפי שנאמר במשנה (מדות ב) שכל הפתחים שהיו במקדש היו להם דלתות, חוץ מפתחו של אולם, שלא היתה בו דלת. יש בכך יותר מסמל המלמד שאם אדם פותח פתח קל, פותחים לפניו פתח רחב, כזה שאינו ננעל לעולם.

אולם כל זאת בתנאי שפתח דקיק זה אכן ייפתח מפנימיות עומק הלב. בשמו של הרבי הזקן מאצק צ"ל נמסר שאמר שהפתח של התשובה יכול להיות דק וזעיר למדי, ובלבד שפתח זה יהיה נקוב מעבר אל עבר, כפתחה של מחט...

הארת דרך פתח אחד של תשובה

אני טרם אכלה לדבר אל לבי (טס פסוק טז), והרי התפלל אל הבורא ית' ומדוע אמר שדיבר אל לבו?

אלא שהקב"ה לכן של ישראל! בנקודה העמוקה ביותר באדם דבוק הוא בבורא ית'. אפילו אם התרחק ריחוק גדול ח"ו - אותה נקודה עמוקה, הנמצאת במסתרי האדם, דבוקה בבורא ית' ואינה נותנת לו מנוח, כפי שהפסוק ממשיך וקול דודי דופק.

אדם מרגיש מפעם לפעם, הרורה תשובה חולף בלבו, איוו "נקיפת מצפון" על עבירה ששקע בה, ר"ל, ונעשה אדיש כלפיה, על הלימוד הטעון תיקון, על הזולז בתפילה, על היחס לחברים, על מצבו הרוחני הירוד - זהו קולו של הבורא ית' הנוקש בפנימיות האדם ומתחנן "פתחי לי"! הכוונה, כפי שממשיך המדרש (א): "אמר הקב"ה לישראל: בני! פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסות בו".

ישנם הרבה פתחים, אבל הבורא ית' מתחנן על פתח אחד של תשובה, שנפתח אותו פתיחה בגודל חודה של מחט - ואז אנו מוכרחים שהבורא ית' פתח פתחים, אשר רחבם במליוני פעמים מאותו חדר של מחט. מהי הכוונה "פתחו לי"? לשון זה משמעותו, שהקב"ה יוכל להכנס פנימה דרך אותו פתח.

בתנאי, אם כך, במדרש דבר נורא: הבורא ית' מתחנן, שהאדם יפתח פתח אחד של תשובה, בגודל חודה של מחט, כדי שיוכל להכנס דרכו פנימה, מהי משמעות הדבר?

אדם אינו רוצה לאבד יכולת הבחירה. אפילו כאשר הוא בהתעוררות גדולה ומתגבשת החלטה בלבו להפסיק לחלוטין בעבירה שהיה שקוע בה - אבל בסתר לבו אינו רוצה לאבד אפשרות הבחירה. הוא חפץ להשאר בעל הבית.

אדם רוצה לקיים מצוות ולהמנע מעבירות, אך בסתר לבו רוצה הוא להשאיר בעל הבית. להגיע למצב של ויתור ומוחלט על יכולת הבחירה ולתת לבורא ית' שהוא יהיה בעלים עליו, דהיינו לההפך מבחור למוכרז - זהו הקשה ביותר. על כך כותב ר' ישראל זת"ע (אור משל, טו), "הו יסוד ימי התשובה - קבלת עזיבת החטא, והיא הקשה מכל העבודות שביום הכיפורים הבא עלינו לטובה". ישנם הרבה עיקרי תשובה כפי שמנאם רבינו יונה בשערי תשובה, אבל לקבל על עצמו לעזוב את החטא - זו העבודה הקשה ביותר. על כך מתחנן הבורא ית' "פתחו לי פתח אחד של תשובה, כחודה של מחט", תאפשרו לי בעלות גמורה על חודה של מחט, ואז הסייעתא דשמיא תהיה, בלי כל יחס למה שאתם פתחתם.

המציאות האמיתית היא ש"מלוא כל הארץ כבודי", ומשום כך אמרו חז"ל (פגינה טו) "כל העובר עבירה בסתר כאלו דוחק רגלי שכניה". אדם עובר עבירה בסתר, מפני שאינו מרגיש שהבורא עולם נמצא אתו, באותו מקום סתר. העבירה בסתר דחקה החוצה את רגלי השכניה, כביכול. שם זה מוחשי, אבל למעשה כל עבירה, כל כשלון של מידה רעה וכל מציאות של מידה רעה דוחקת החוצה, כביכול, את שליטתו של הבורא עולם.

הרמב"ם (פיק' מ' שמונה פקס"ט) מבאר, שהפחיתות השכליות, כמו סכלות ומיעוט ההבנה, וכן פחיתות המידות, כמו רוב התאוה והגאוה, הרוגז, הכעס, העזות ואהבת הממון, כולן מחיצות המבדילות בין האדם ובין ה' יתברך כפי שישעיה אמר (טו, ט) "כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם". תשובה פירושה, לפתוח פתח כחודה של מחט, כדי להכניס את הבורא עולם אל תוך האדם, כפי שהיה קודם שעבר אותה עבירה.

מהו אותו פתח בגודל חודה של מחט, ואיך יתכן, שפתח בגודל חודה של מחט יחולל מהפכה? ר' ישראל זת"ע מבאר בכמה מכתבים (ג, ו, ט ויה) שכל עבירה מתחלקת להרבה הרבה בחינות. ככל שהנסיין יותר כבד, להתגבר על הפיתוי, הן מצד העבירה, הן מצד תכונת האדם, הן מצד המצב - יגדל שכרו. מאידך, התביעה על הכשלון איננה בכל חומר הדין. וככל שהנסיין יותר קל, מכל הבחינות שהזכרנו, כן השכר מתמעט. מאידך, העונש על הכשלון, גדול, שהרי היה יכול להתגבר בקלות ומדוע נכשל?

ובן המצוות, מתחלקת כל אחת מהן לאלפי בחינות, לפי קושי הנסיין וקלותו. ככל שהנסיין יותר כבד, כן השכר גדול יותר, אם מתגבר על עצמו ומקיים המצוה. מאידך, התביעה על הכשול איננה בכל חומר הדין. וככל שהנסיין יותר

קל, כן השכר פחות, מאידך, העונש על הביטול הוא עצום, שהרי היה יכול בקלות לקיים המצוה ומדוע ביטל? ממילא יוצא שעל ביטול מצוה, כשהנסיין היה בכחינה הקלה ביותר, וכן על כשלון בעבירה, כשהנסיין היה בבחינה הקלה ביותר העונש הוא עצום. לכן תובע מאתנו ר' ישראל זת"ע, לקבל על עצמנו קבלה על הבחינה הקלה ביותר, ובוזה נינצל מעונשים קשים ומרים.

40

עדיין לא ברור, מהו הרעש הגדול, שעושה ר' ישראל זת"ע מתיקון הבחינה הקלה, כאשר את רוב רובה של העבירה לא תקנו כלל? בסוף אגרת ר' כותב הוא "כפרת עונות ביום הכפורים, התלוי בתשובה, היא עזיבת החטא, תכבד מאד. אל ירף (אל יתרפה) האדם, לעשות הכנה ליום הכפורים, לכל הפחות בבחינות הקלות וכו' וכו'. ויבוא לבחינת בעל תשובה, ביום הכפורים הבא עלינו לטובה, לכל הפחות, בקבלת עזיבת החטא בבחינת הקלות". ומה ישיג מכך? "בוזה, הבא לטהר - יסייעוהו הקב"ה לילך מדרגא לדרגא, לקיים התורה והמצוה, גם בבחינת הכבידות, לטוב להאדם, הוא האנכי, בעולמו הנצחית".

איך מסוגל אדם להגיע מבחינה קלה לבחינת הכבידות, כשיש אלפי מדרגות ממנה עד לבחינה הכבידה ביותר? הרי הבחינה הקלה היא כחודה של מחט! ואם אנו מזלזלים באותה בחינה קלה, מתבטא ר' ישראל זת"ע באגרת זו: "יום הכפורים מכפר עם התשובה, היא עזיבת החטא. אכן גם המעט טוב מאד, אין ערוך לה בעניני התבל, לראות, לכל הפחות, שתהיה איזה קבלה על להבא ביום הכפורים".

יש בזה דבר נפלא: חודה של מחט היא הבחינה הקלה ביותר ועליה מתחנן הקב"ה שנפתח. אנו מתעוררים לתקן. אנו מחליטים לשפר. אנו רוצים לפתוח דף חדש בחיינו הרוחניים, אבל איננו רוצים לאבד יכולת הבחירה. להשליט את הבורא ית' שלטון גמור ומוחלט על אותו פתח שפתחנו, עד כדי כך שלעולם לא נחזור להכשל - אפילו בבחינה קלה שבקלות אין זה מהדברים הקלים.

41

ר' ישראל זת"ע מתבטא "קבלה אמיתית". קבלה אמיתית פירושה, כפי שהרמב"ם כותב (פ"ט מהל' משוה ט"ז): "רועיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם", דהיינו, כפי שביאר ה"כסף משנה" שיקח לו את הקב"ה לעד, שלא יחזור לזה החטא לעולם. הוודאות שלו, שלא ישוב לזה החטא לעולם, תהיה כה עצומה, שיהיה מסוגל, לקחת את הבורא עולם לעד. תשובה אמיתית משמעותה - "פתחו לי", להכניס הבורא עולם לתוכנו! ואז הסייעתא דשמיא מבחילה.

פתח בגודל חודה של מחט קטן במליוני מליונים פעמים לעומת פתחים שהקב"ה מבטיח שיפתח. אין שום יחס בין חודה של מחט לבין עגלות וקרונות. אי אפשר, בשום אופן לתלות זאת בדרך סיבה ומסוכב, שהפתח כחודה של מחט גרם להוצאת הפתח הגדול. זו סייעתא דשמיא שלא כדרך הטבע. מבטיחה לנו ההשגחה העליונה, שאם נפתח פתח כחודה של מחט, אם נשליט את הבורא ית' על אותה בחינה קלה שבקלות, שלטון גמור ומוחלט, יפתחו לנו משמים פתחים עצומים, דהיינו, נזכה לסייעתא דשמיא בבחינות כבדות.

לשנות הבחינה הקלה אין זה פרט אלא שינוי בכל מערכת החיים, שהרי על ידי כך מוכרח אדם לעצור בעד שטף החיים, לא להיות כסוס שוטף במלחמה, אלא להיות ער, מבוקר עד ערב, בכל מעשה היוצא מתחת ידו. האם הוא בחינה קלה או כבדה. זה שינוי נורא בכל החיים! אכן "אין ערוך לו בכל עניני התבל". לעצור בעד שטף החיים, ולשקול כל מצב העומד בפנינו, האם נכנס הוא תחת גדר בחינה קלה או כבדה - זה שינוי מערכת החיים! ועל זה מתחנן הבורא עולם "פתחו לי פתח כחודה של מחט!"

TO ASK HASHEM for יראת שמים, fear of Heaven, sounds strange, although this is what we are expected to do.

How can we ask Hashem in the manner that we do on Rosh Hashanah — תן — give! Give us a free gift! תן פחדך על כל מעשיך — “Instill fear of You upon all that You have made!”? In other words, instill the fear of Heaven within our hearts!

Moreover, in other prayers, we also ask to be granted things which we are obligated to do out of our own free will, such as אמרנו — “Let our hearts understand and comprehend... to love and fear Your Name” (Ahavah Rabbah). Yet don't Chazal state: הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים — “Everything is in the hands of Heaven, except for fear of Heaven” (Berachos 33a), which man can only achieve on his own?

There are two answers to this question.

First of all, it is indeed our obligation to try to fulfill all our service of Hashem Yisbarach to the best of our abilities. However, we are well aware of the fact that all that we do in terms of our service is far too little. Therefore, after we have made the maximum endeavor on our part, having opened a little aperture, as small as the tip of a needle (פחדה של מחט), we turn to Hashem Yisbarach and ask Him to open for us an entrance as wide as the

entrance to the Ullam of the Beis haMikdash (כפתחו של אולם).⁶

The second answer is that the very prayer itself is an expression of the choice that we have made and the effort that we have invested in trying to achieve יראת שמים. If we sincerely feel that fear of Heaven is something that we desperately lack, and the only source that can replenish our dearth is Hashem Yisbarach, then the vehicle to achieve it is prayer, a heartfelt and sincere plea, תן פחדך — “And thus, instill fear of You!” — which is the most productive effort we can ever make.

R' Zeder

46 MAH TOVU: MOVING FROM DARKNESS TO LIGHT

The pasuk of Mah Tovu is of key importance because we wake up in the morning to a world of galus, confusion and frustration.

The yetzer ha'ra tries to pull us away with all sorts of negative thoughts. Despite our particular place or situation, we still have a golden opportunity to step out of it all and to connect with a golden era that was and will soon be again. We can enter a place which generates a personal turnabout, transforming darkness into light, frustration to composure, worries and sadness into joy and excitement in serving Hashem.

When we finally enter shul and recite the pasuk of Mah Tovu, it is with the same turnabout with which Klal Yisrael emerged victorious from the galus and with which Hashem destroys all of our enemies. We head off to shul with this mental prepara-

47a

In shul one enters an oasis. We are, however, not hungry for food or drink: לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמע את דברי ה' — not a hunger for bread nor a thirst for water, but to hear the words of Hashem (Amos 8:11). With this mindset — a feeling of praise for how Hashem has offered us a place of refuge where we can

כי אתה תשלם לאיש כמעשהו

ברוח דברים אלו פירש ה"שפת אמת" (בביאורו הנדפס על "תהלים") את הפסוק (טב, יא): "ולך ה' חסד, כי אתה תשלם לאיש כמעשהו".

התמיהה בפסוק זה ברורה. אם הקב"ה משלם לאדם כפי מעשהו, דהיינו לפי מה שעשה ופעל, היכן כאן החסד? המושג "חסד" משמעותו נתינה לפנים משורת הדין, אך כלום על מעביד המשלם לפועל בדיוק את שכר עבודתו ויאמר כי גמל עימו "חסד"? כיון שכן, בולטת הסתירה שבפסוק, שפותח באיזכור חסדי המקום ועובר מיד לבאר שהחסד מתבטא בכך שהקב"ה גומל לאיש כמעשהו.

אכן, משיב ה"שפת אמת", מאחר שידענו שפעולתו האמיתית של האדם מצטמצמת בסך הכל במשהו זעיר כחודה של מחט, ואילו כל השאר אינו נפעל אלא מכח סייעתא דשמיא, מובן היטב הפסוק. אכן חסד גדול הוא אם הקב"ה משלם לאדם שכר כפי מעשיו, שהרי אליבא דאמת כל חלקו של האדם בענין כמעט ואינו ניכר.

43

הוא יפתח לבנו בתורתו

יש בדברים הללו כדי לזרו את האדם להימנע מכל שמץ של קירבה אל הרע, שהרי "בדרך שאדם רוצה לילך — בה מוליכין אותו", ואפשר שהתחלה קלה לא טובה מצידו תוביל לתוצאות גרועות שאין לשערן.

מאידך, יש בענין זה לעודד ולדרבן לפתוח פתח כנה בלבבות, ולפתח רצון אמת להתקרב לעבודתו של מקום. אמנם כוחות האדם, באשר אדם הנהו, הינם דלים, ולעומתו עומד יצר הרע עם חילותיו הרבים למונעו ולעכב בידו. אולם מובטחים אנו שרצון אמת נענה ממרום במידה טובה כפולה ומכופלת. על כל פתח צר שהאדם פותח הוא נענה מן השמים בפתחים הרבה כפתחו של אולם.

לאור זאת משנה משמעות יש לתפילה שבפינו: "הוא יפתח לבנו בתורתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו ולעשות רצונו ולעובדו בלבב שלם". משמו של הרבי מקצק אמרו שפירש "הכל בידי שמים", לאמור, בכל תחום וענין עליו מבקש האדם מבוראו, בידי שמים אם להענות לבקשתו אם לאו. "חוץ מיראת שמים", אם יתפלל אדם על יראת שמים, בזה מובטח לו שיענה מן השמים בחיוב...

THE CONNECTION BETWEEN אמת קדוש, "YOU ARE HOLY," AND תן פחדך, "AND THUS, INSTILL FEAR OF YOU"

BECAUSE WE ALSO want to improve our perception of Hashem Yisbarach and to praise Him, we beg Him to cast the fear and awe of Him upon us — which is vital for us, especially when we are standing trial in front of His המשפט, Seat of Justice. Achieving fear of Heaven will enable us to stand before Him and praise Him.

47b

switch from galus into Eretz Yisrael and with the merit of focusing on the Batei Kenesses and Batei Midrash — Hashem will take all of these shuls and bring them to Eretz Yisrael. בהר השתחו לה' — and they [the Jewish people] will prostrate themselves to Hashem on the holy mountain (Yeshayahu 27:13), speedily in our days.